

*Ба Шӯрои диссертациони 6D.KOA-014 назди
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
(734067, ш. Душанбе, хиёбони Нахимова 64/4)*

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Муминов Фатхулло Шамсуллоевич дар мавзӯи “Рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣ (дар мисоли минтақаи Хатлон)” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсия ба (бандҳои 1.1. Инкишофи назарияҳои иқтисодиёти маконӣ ва минтақавӣ; усулҳо ва фишангҳои тадқиқотҳои иқтисодии маконӣ; таҳлили низомии мушкilotҳо ва ҳолатҳои минтақавӣ; 1.2. Тақсимои қаламравии захираҳои иқтисодӣ; ҷиҳатҳои назариявӣ, методӣ ва амалии ҷойгиркунии корхонаҳо, фирмаҳои бизнеси хурд ва миёна, кластерҳои иқтисодӣ, корхонаҳои бахши ҷамъиятӣ, хоҷагиҳои хонавода; 1.9. Баҳодиҳии нақши минтақаҳо дар иқтисодиёти миллӣ (нишондодҳо, усулҳо, методологияи таҳлил); махсусгардонии истеҳсоли минтақаҳо; сохтори иқтисодӣ аз ҷиҳати макон, қонуниятҳои дигаргуншавии он; сиёсати сохторӣ ва азнавсозии сохторӣ; 1.24. Тараққиёти комплекси агросаноатӣ дар минтақаҳо, хусусиятҳои минтақавӣ ва маконии инкишофи хоҷагии кишлоқ) Шиносномаи ихтисоси 08.00.03 – иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ, ки бо қарори Раёсати комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мутобиқ аст.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Имрӯзҳо дигаргунҳои кулӣ дар рушди иҷтимоӣ-иқтисодии ҳудудҳои кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гардида истодаанд. Ин боиси қоркарди таҳқиқотҳои нав дар раванди ташкили истеҳсолоти кишоварзӣ, беҳтаргардонии усулҳои идораи захираҳои заминӣ таъйиноти кишоварзидошта дар асоси ба инobatгирии шароитҳои нави рушди муносибатҳои субъектони

хоҷагидор дар соҳаи кишоварзӣ ва, инчунин, дигаргуншавии талабот нисбат ба таъмини рушди устувор мубрамият (аҳамият)-и махсусро касб карда истодаанд. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки дар таҷрибаи имрӯзаи соҳаи кишоварзӣ дараҷаи пасти самаранокии истифодабарии захираҳои замин, алаҳусус, заминҳои лалмӣ минтақаҳои кӯҳӣ дида мешавад.

Солҳои охир ноустуворӣ дар истехсоли маҳсулоти кишоварзӣ ба назар мерасад, ки ин ҳолат, пеш аз ҳама, бо ғайриокилона истифодабарии захираҳои замин, ҳосилхезии пасти ҳок бо сабаби вайрон шудани гардиши киштгардон, кам шудани ҳаҷми нуриҳои органикӣ ва минералӣ, сатҳи пасти маблағгузори заминҳои таъйиноти кишоварзидошта вобаста аст. Истифодаи воситаҳои кимиёвӣ ва биологии муҳофизати зироатҳо аз ҳашароти зараррасон, касалиҳо ва алафҳои бегона дар сатҳи паст қарор дорад. Таъмини хоҷагиҳои истехсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ бо техникаи муосир аз эҳтиёҷоти меёри ду-се маротиба камтар аст ва техникаи мавҷуда фарсуда шудааст.

Бинобар ин, тараққиёти минбаъдаи соҳаи кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои алоҳидаи он аз баланд бардоштани самаранокии зироаткорӣ лалмӣ дар шароити норасоии заминҳои обии кишоварзӣ тавассути татбиқи технологияҳои пешрафтаи истехсолу коркарди зироатҳои кишоварзӣ вобастагии калон дорад. Ин ҳолат таҳлили назариявӣ, таҳияи методологӣ ва амалиявии таҳқиқоти иқтисодиро дар ин соҳа пешбинӣ мекунад. Аз ин ҷост, ки масъалаҳои баланд бардоштани самаранокӣ истифодабарии захираҳои замин дар минтақаҳои кӯҳӣ, тақмили низоми идораи онҳо дар асоси технологияҳои инноватсионӣ актуалӣ мебошанд.

Аз ин рӯ, рушди зироаткорӣ лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон шартӣ баланд бардоштани самаранокӣ амалӣ намудани стратегияи бомуваффақияти иҷтимоӣ-иқтисодии мамлакат ба ҳисоб меравад.

Дараҷаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои химоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ аз асосноксозии назариявӣ-методологии ташаккул ва рушди зироаткории лалмӣ ва пешниҳодҳои амалӣ оид ба истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки дорои наwgонии илмӣ мебошанд, инҳоянд:

- дар асоси омӯзиш ва ҷамъбасти дастаҷамъонаи нуктаҳои муҳталифи назариявӣ таърифи худӣ муаллиф оид ба мафҳуми «зироаткории лалмӣ» бо назардошти хусусиятҳои соҳавӣ ва минтақавӣ муайян карда шудааст, ки низомии заминдорӣ мазкур барои танзими самараноки истифодаи заминҳои қорами лалмӣ кишоварзӣ ва вазъии экологии минтақаҳои кӯҳӣ, истеҳсоли ҳарчи зиёди маҳсулотҳои кишоварзӣ ва ташаккули муносибатҳои бозорӣ дар минтақа равона гардидааст;

- дар асоси таҳлил ва омӯзиши таҷрибаи хориҷӣ оид ба ташаккул ва рушди зироаткории лалмӣ муайян карда шудааст, ки он аз истифодаи муносибатҳои нави заминдорӣ ва заминистифодабарӣ, азхуднамоии заминҳои нави лалмӣ минтақаҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ, ҳифз ва нигоҳдории экосистемаҳои минтақавӣ, афзоиши ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти асосии озуқаворӣ ва ҷалби бештари сармояҳои дохилию хориҷӣ ба рушди минтақаҳои кӯҳӣ вобастагии қалон дорад;

- вазъии кунунии истифодаи заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлон, таҳлил ва динамикаи тағйирёбии сохтори заминҳои кишоварзӣ, дар маҷмӯъ, заминҳои лалмӣ дар минтақа таҳқиқ гардида, сабабҳои асосии паст шудани ҳосилнокии заминҳои лалмӣ ва вазъии экологии онҳо ошкор гардида, ченақҳо ва нишондихандаҳои асосии истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ муайян ва баҳогузорӣ шудаанд;

- модели баҳодихии самаранокии рушди зироаткорию лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣ таҳқиқ гардида, пешниҳод карда шудааст, ки он ба истифодаи технологияи пешқадами парвариши зироатҳо ва рушди инноватсионии соҳаи кишоварзӣ, истифодаи шаклҳои нави заминдорӣ, беҳшавии ҳолати муҳити зисти аҳоли, баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ ва афзоиши ҳаҷми маҳсулотҳои озукаворӣ дар минтақаҳои кишвар мусоидат менамояд.

Сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулосаву тавсияҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Диссертатсия дар ҳаҷми 170 саҳифаи чопи компютерӣ иншо гардидааст. Дар диссертатсия 24 ҷадвал, 2 диаграмма, 20 расм оварда шуда, рӯйхати адабиёти истифодашуда аз 158 номгӯ иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ асоснок, сатҳи омӯзиши он аз нуқтаи назари илмию амалӣ баррасӣ, мақсад, вазифаҳо, мавзӯ ва объекти таҳқиқотӣ ишора гардида, наwgонии илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳои таҳқиқотӣ нишон дода шудаанд.

Дар боби якум «Асосҳои назариявӣ-методологии ташаккул ва рушди зироаткорию лалмӣ» ҷанбаҳои назариявӣ-методологии рушди зироаткорию лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣ, принципҳо, хусусиятҳо ва омилҳои асосии рушди зироаткорию лалмӣ ва таҷрибаи хориҷӣ онд ба ташаккул ва рушди зироаткорию лалмӣ баён гардидаанд.

Дар боби дуюм «Ҳолати кунунии рушди зироаткорию лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣи вилояти Хатлон» ҳолати кунунии зироаткорию лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣ, нишондиҳандаҳои асосии самаранокии иқтисодии истифодаи заминҳои қорами лалмӣ ва муаммоҳои истифодаи омилҳои дохилии рушди зироаткорию лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣ баҳодихӣ ва натиҷагирӣ карда шуданд.

Дар боби сеюм «Самтҳои асосии рушди зироаткорию лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣи вилояти Хатлон» дастгирии давлатии рушди зироаткорию лалмӣ, рушди инноватсионии зироаткорию лалмӣ дар

минтақаҳои кӯҳӣ ва модели баҳодиҳии самаранокии зироаткории лалмӣ дар вилояти Хатлон муайян ва пешниҳод гардиданд.

Дар хулосаи диссертатсия таклифҳои унвончӯ оид ба рушди зиротакорӣи лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва баланд бардоштани самаранокии он дар шароити иқтисоди бозорӣ пешниҳод карда шудаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Асоснокии нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия овардашуда бо омӯзиш ва таҳлили асарҳои илмӣи олимони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба масъалаҳои рушди зиротакорӣи лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, бо гузаронидани таҷрибаҳо, дақиқии маълумот, кифоягии ҳаҷми маводи таҳқиқотӣ, коркарди омори натиҷаҳои таҳқиқоту интишорот ва, инчунин, истифодабарии усулҳои таҳқиқоти умумиилмӣ тасдиқ мегардад.

Унвончӯ дар диссертатсия ҷанбаҳои назариявӣи ташаккул ва рушди зироаткорӣи лалмиро дар минтақаҳои кӯҳӣ таҳқиқ намуда, дуруст қайд кардааст, ки масъалаи ташаккул ва рушди зироаткорӣи лалмӣ дар шароити минтақаҳои кӯҳӣ ба қисмати муҳими омӯзиши илмӣи иқтисодиёти минтақавӣ шомил гардида, ҳамчун заминаи асосӣ барои фаъолияти хоҷагидорӣ дар рушди минтақаҳои кишвар хизмат менамояд (сах. 17 дисс.).

Мафҳуми зироаткорӣи лалмиро мавриди омӯзиш қарор дода, чунин ишора кардааст, ки он низоми муносибатҳои заминдориест, ки аз қоидаҳои асосӣ ва қонуниятҳои махсуси рушди истеҳсолоти кишоварзӣ, истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ ва беҳдошти муҳити зисти аҳоли маншаъ мегирад. Аз ин нуктаи назар, ҳамчун низоми махсус барои танзими самараноки истифодаи заминҳои лалмӣи кишоварзӣ ва вазъи экологии минтақаҳои кӯҳӣ, истеҳсоли ҳарчи зиёди маҳсулотҳои кишоварзӣ ва ташаккули муносибатҳои бозорӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ равона карда шудааст (сах. 18-19 дисс.).

Унвонҷӯ бамаврид кайд намудаст, ки самтҳои асосии рушди зироаткории лалмиро модели рушди устувори соҳаи кишоварзӣ ташкил медиҳад, ки дар он истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ, технологияи пешқадами парвариши зироатҳои кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, имконоти мувофиқгардонии низоми экологӣ бо бехдошти муҳити зисти аҳоли дар минтақаҳои кӯҳӣ ташкил медиҳад (сах. 27 дисс.).

Муаллиф масъалаи хусусиятҳо, принципҳо ва омилҳои рушди зироаткории лалмиро дар минтақаҳои кӯҳӣ арзёбӣ намуда, чунин мешуморад, ки принципи ба назар гирифтани омилҳои экологӣ ин, пеш аз ҳама, ба экологикунони чараёни истехсолот ва истифодаи самараноки захираҳои замини лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ таъмин намояд.

Ба андешаи унвонҷӯ, дар сурати ҳалли дастаҷамъонаи масъалаҳои рушди минтақаҳои кӯҳии соҳаи кишоварзӣ дар базаи технологияи нави аз ҷиҳати экологӣ тоза, самаранокии баланди истифодаи захираҳои замин, рушди инфрасохтори бозори иҷтимоӣ дар минтақаҳои кишвар, кам кардани таъсири манфӣ ба муҳити зист метавонад вазъи иқтисодӣ-иҷтимоии аҳолии минтақаҳои кишварро бехтар намуда, истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ ва бехдошти муҳити зисти минтақаҳои кӯҳӣ бехтар гардида, ба таъмини рушди босуботи иқтисодӣ мусоидат намояд (сах. 37 дисс.).

Вазъи кунунии зироаткории лалмиро дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлон дар асоси маълумотҳои омӯрӣ таҳлил намуда, ба хулоса омадааст, ки дараҷаи таъмини аҳолии минтақа бо майдони заминҳои кишт дар ноҳияҳои он гуногун мебошад. Агар, дар маҷмӯъ, дар ҷумҳурӣ ин рақам ба 0,7 га/одам баробар бошад, пас, дар минтақаи Кӯлоб - ноҳияҳои Восеъ 0,12 га/одам, Ҳамадонӣ 0,11 га/одам, Балҷувон 0,16 га/одам, Данғара 0,21 га/одам, Кӯлоб 0,04 га/одам, Муъминобод 0,12 га/одам, Фархор 0,17 га/одам, Темурмалик 0,20 га/одам, Ховалинг 0,13 га/одам, Шамсиддин Шохин 0,21 га/одамро ташкил медиҳад. Ин

ракамҳо гувоҳи онанд, ки захираҳои замин, махсусан, заминҳои лалмӣ барои аҳолии минтақаҳои кӯҳӣ захираи муҳим арзёбӣ мегардад (сах. 63 дисс.).

Нишондиҳандаҳои асосии самаранокии иқтисодии зироаткории лалмиро дар минтақаҳои кӯҳӣ таҳлил намуда, унвонҷӯ ақидаи дуруст дорад, ки барои муайян намудани баҳои самаранокии заминҳои кишоварзӣ, бахусус, заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ аз нишондоддиҳандаҳои муайяни экологӣ-иқтисодӣ бояд истифода бурд. Чунки ҳокҳои дорои сифати якхела ҳангоми кишти намудҳои гуногуни зироатҳои кишоварзӣ натиҷаҳои мухталифи истехсоли дода, дар ин маврид дараҷаи даромаднокии онҳо фарқ мекунанд (сах. 80 дисс.).

Дар диссертатсия дуруст зикр гардидааст, ки низоми зироаткории лалмӣ ин як низоми сарбастаи ташкилӣ-ҳочагидорӣ ва экологӣ-иқтисодист, ки дар ҳамоҳангӣ бо беҳдошти вазъи экологии минтақаҳои кӯҳӣ ва истифодаи самаранокӣ иқтидори захиравӣ-табӣӣ роҳандозӣ карда мешавад. Аз он ки то чӣ андоза дар рушди минтақаҳои кӯҳии кишоварзӣ амалкарди қонунҳои табиӣ ба назар гирифта мешавад, ба он вазъи экологӣ ва сатҳи зиндагии мардум вобастагии қалон дорад. Аз ин лиҳоз, махсусгардонии истехсолот, ташкили оптималии заминистифодабарӣ, аз он ҷумла, кишти зироатҳои асосии озуқаворӣ, истехсоли маҳсулоти аз лиҳози экологӣ тоза ва истифодаи техникаву технологияҳои нав дар қоркарду фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ шартҳои зарурӣ мебошад (сах. 107 дисс.).

Ҳамин тариқ, унвонҷӯ дуруст дарк кардааст, ки дастгирии давлатии рушди зироаткории лалмӣ ва истифодаи самаранокӣ заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии кишвар механизми муҳими таъсиррасон ба самаранокии ҷорабиниҳои экологӣ ва муҳофизати низоми экологии минтақаҳои кӯҳӣ мебошад. Баҳодиҳии иқтисодии истифодаи самаранокӣ заминҳои лалмӣ, дар навбати худ, самти муҳими рушди зироаткории лалмӣ ба ҳисоб рафта, тавассути ҳаққи пардохти истифодаи захираҳои

замин, рушди шаклҳои нави сохибкории хурду миёна дар минтақаҳои кӯхӣ, васеъ истифода намудани фишангҳои ҷаримаситонӣ барои вайронкунандагони муҳити зист дар минтақаҳои кӯхӣ амалӣ карда мешавад (саҳ. 108 дисс.).

Ба андешаи муаллиф дар доираи Консепсияи пешрафти инноватсионии соҳаи кишоварзӣ дар минтақаҳои ҷумҳурӣ чунин унсурҳои инноватсия, ба монанди инноватсияҳои хусусияти селекционӣ-генетикӣ, инноватсияҳои хусусияти истеҳсолотӣ (техникӣ ва технологӣ), инноватсияҳои хусусияти иқтисодӣ ва ташкилию идоракунӣ, инноватсияҳои хусусияти иҷтимоӣ-экологидошта дар рушди зиротакорӣ лалмӣ татбиқ ва истифода бурда шаванд (саҳ. 132-133 дисс.), ки ин ҷолиби диққат аст.

Дар асоси омӯзишӣ мушкилоти рушди зиротакорӣ лалмӣ дар минтақаҳои кӯхӣи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон унвонҷу хулоса ва пешниҳодҳои ҷолиби диққат таҳия кардааст, ки он ба ҷаъолгардӣ ва самаранокии зиротакорӣ лалмӣи минтақаҳои кӯхӣи кишвар мусоидат хоҳад кард.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо онд ба истифодаи онҳо. Дар диссертатсия ҷанбаҳои назариявӣ-методологии иқтисодиёти минтақавӣ, аз ҷумла, рушди иқтисодиёти кишоварзӣ, ҷойгиркунии қувваҳои истеҳсолкунанда дар минтақаҳои кӯхӣ роҳандозӣ гардидаанд. Хулоса ва тавсияҳои илмӣ-амалӣи қори диссертатсионӣ мумкин аст, ки дар сохторҳои дахлдори давлатӣ ва маҳаллӣ, ки ба истифодаи самараноки заминҳои кишоварзӣ машғул мебошанд, истифода карда шаванд. Махсусан, дар Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ дар минтақаҳо, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомотҳои дахлдори давлатӣ истифода бурда шаванд.

Баъзе аз хулоса ва пешниҳодҳо, ки дар кори илмӣ дарҷ гардидаанд, ҳам аз рӯйи мавқеи назариявӣ ва амалӣ барои рушди минтақаҳои кӯҳӣ, беҳтар намудани сатҳи сифати зиндагии аҳоли, паст намудани сатҳи камбизоатӣ дар деҳот, масъалаи таъмини шуғли пурраи корӣ дар минтақаҳои ҷумҳурӣ мусоидат менамояд.

Амалӣ намудани пешниҳодҳо ва тавсияҳои марбут ба масъалаҳои баланд бардоштани самаранокии истифодаи заминҳои лалмӣ ва рушди иқтисодӣ минтақаҳои кӯҳӣ, ки дар ҷараёни таҳқиқот таҳия ва баррасӣ шудаанд, барои баланд бардоштани самаранокии иҷтимоӣ-иқтисодии минтақаҳои кӯҳӣ ва таъмини амнияти озуқаворӣ аҳоли мусоидат менамоянд.

Тавсияҳои амалӣ оид ба истифодаи самаранокии иқтисодии захиравӣ-табиӣ минтақаҳои кӯҳӣ, имкониятҳои истифодаи оқилонаи заминҳои лалмӣ, рушди соҳаҳои кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, ки дар кори илмӣ дарҷ гардидаанд, метавонанд барои ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ-демографияи минтақаҳои кӯҳӣ ва таъмини рушди устувори соҳаи кишоварзӣ қадамҳои устувор гузоранд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Нуқтаҳои асосии диссертатсия дар 12 мақолаҳои муаллиф, аз ҷумла, 4 мақола дар маҷаллаву нашрияҳои мансуб ба номгӯи маҷаллаву нашрияҳои тақризшаванда ва тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд. Ҳаҷми умумии қорҳои илмӣ ҷопгардида доир ба мавзӯи диссертатсия ба 3,2 ҷ.ҷ. баробар аст.

Мақолаҳои илмӣ ҷопшудаи муаллиф мазмӯни мухтасари қорҳои диссертатсиониро инъикос менамоянд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқат мекунад. Новобаста ба ин, таҳқиқоти диссертатсионӣ баъзе камбудиву норасоӣҳо дорад. Ба шумораи онҳо дохил қардан мумкин аст:

1. Баъзе аз унсур (элемент)-ҳои навгонии илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ ва нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда якдигарро такрор мекунам (саҳ. 9-11 дисс.);

2. Унвонҷӯ дар зербоби 1.1. (саҳ. 18 дисс.) таърифи муаллифии мафҳуми зироаткорӣ лалмиро овардааст. Лекин, мафҳумҳои зироаткорӣ лалмӣ, ки аз ҷониби олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар мақолаҳо ва асарҳои илмӣ онҳо таҳия гардидаанд, ба таври мушаххас таҳлил ва баррасӣ (полемика) накардааст;

3. Дар зербоби 1.3. “Таҷрибаи хориҷии ташаккул ва рушди зироаткорӣ лалмӣ” (саҳ. 55 дисс.) унвонҷӯ қайд кардааст: “... барои минтақаҳои кӯҳии ҷумҳурии мо аз таҷрибаи рушди зироаткорӣ лалмӣ кишварҳои аврупоӣ, Хитой, Ёзбекистон, Қирғизистон ва ғайра аз ғоида ҳолӣ нест”. Лекин дар мундариҷаи ин зербоб оид ба таҷрибаи Қирғизистон мисол оварда нашудааст;

4. Дар боби 2 “Ҳолати кунунӣ рушди зироаткорӣ лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлон”, хуб мешуд, агар унвонҷӯ ҳаҷми умумии заминҳои лалмӣ минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлонро ба таври мушаххас нишон меод ва дар асоси он таҳлилҳои зарурӣ ҳудро мегузаронид;

5. Дар ҷадвали 3.2.1. Самаранокии ҷорӣ намудани инноватсия дар истеҳсоли ғалла дар кооперативи истеҳсолии “Сомонҷон”-и ноҳияи Данғараи минтақаи Хатлон (саҳ. 128 дисс.) ва ҷадвали 3.2.2. Самаранокии рушди зироаткорӣ инноватсионӣ дар парвариши маҳсулоти картошка дар хоҷагии деҳқонии “Саид Сафар”-и ноҳияи Муъминободи минтақаи Хатлон (саҳ. 131 дисс.) хароҷотҳо барои инноватсия ба таври умум нишон дода шудаанд, лекин ҳангоми таҳлил қадом намуди технологияҳои инноватсионӣ истифода бурда шудаанд, ба таври мушаххас оварда нашудааст;

6. Дар номгузории нишондиҳандаҳои ҷадвали 3.3.1. Динамикаи миқдори заминҳои лалмӣ, истеҳсол, ҳосилнокӣ ва хароҷотҳо барои

истехсоли маҳсулотҳои кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлон (солҳои 2010-2020) ҳатогихо ҷой доранд (сах. 141 дисс.).

Эродҳои номбаршуда ҷиддӣ набуда, онҳо ислоҳшавандаанд ва характери тавсиявӣ доранд, ки ба сатҳи баланди илмию амалии таҳқиқоти анҷомдода таъсири манфӣ намерасонанд.

Хулосаи ҷамъбасти оид ба сазовор доништан ё надоништани докталаб ба дараҷаи илмӣ дахлдор. Кори диссертатсионӣ дар мавзӯи «Рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ (дар мисоли минтақаи Хатлон)» ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ба пуррагӣ ҷавобгӯ буда, муаллифи диссертатсия Муминов Фатхулло Шамсуллоевич сазовори гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ мебошад.

Доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор,
муовини ректор оид ба робитаҳои
байналмилалӣ Донишгоҳи давлатии
ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Бобочонов Даврон
Дадочонович

735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хучанд, мкр. 17, бинои 1.
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон,
тел.: +992 (3422) 23811, факс: +992 (3422) 25170,
почтаи электронӣ: bobojonovd@rambler.ru

